

Ekoköyler ve Sürdürülebilirlik

Prof.Dr. Sultan Baysan¹

Giriş

Bu makalede küresel ekoköyler açısından bahsedilmektedir: Dünya 2000 Milenyum Kalkınma Hedefleri'nden sonra 2015 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (undp.org) veya 2021 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı gibi çeşitli oturumlarla küresel sorunlara çıkış ararken, daha sürdürülebilir bir dünya için bu adımların daha öncesinde “tohumlar” atılmıştı. Bu tohumlardan birisi de sürdürülebilir topluluklar için nükleus/çekirdek/nüve görevi gören başlıyan Litfin'in (2014) deyimiyile ekoköylerdir.

1995'ten itibaren Küresel Ekoköyler Ağı'nın (Global Ecovillage Network, GEN) kurulmasıyla bu köyler sürdürülebilir yaşam uygulamaları konusunda dünyaya iyi örnekler sunmaktadır (URL 1). 1987'de bir vakıf olan Gaia Trust'ün kurulmasıyla başladığı belirtilen ve 1991'de bir konferansla devam eden süreç adımlarını D. Ross ve Hildur Jackson ile ABD'li Robert ve Diana Gilman isimli iki çifte borçludur (Litfin, 2014). 1991 konferansında Gilman çifti tarafından ekoköyün tanımı yapılmıştır. Buna göre ekoköyler “insan ölçekli, insan faaliyetlerinin sağlıklı insan gelişimini destekleyen bir yolla doğal dünyayla zararsız bir şekilde bütünleştiği ve sonsuz geleceğe kadar başarıyla devam edebilen çok özellikli yerleşimlerdir”. Konu ile ilgili daha fazla bilgi için *Ekoköy Mücadelesi (Eco-village Challenge)* isimli inisiyatif bakılabilir (URL 2).

İsrail'deki *kibbutz* ve *moshav*lara benzeten bu ekoköyler (sürdürülebilir olmaya çalışan) toplulukların küreselleşmesini temsil etmektedir (Oved, 2012). Şekil 1'de İsrail'in tarımdaki başarısının da paydaşlarından biri olan ortak mülkiyete dayalı, çalışanlarının ihtiyaçlarının çiftlik idaresince karşılandığı yerleşimler *kibbutz* (örnekleri arasında ilk kurulan Degania ile Merom Golan ve Lotan ile); yine İsrail'de ailelerin eşit büyüklükte toprağının olduğu planlı kooperatif yerleşmesi olan *moshav* örnekleri görülmektedir (*moshav* örneği olarak Nahalal verilebilir) (Tümertekin ve Özgüç, 2011, URL 3, 4 ve 5).

Şekil 1. Ekoköylere benzeten *kibbutz* ve *moshav* tipi tarım ağırlıklı yerleşmeler ve yerleşim planı örnekleri (URL 3, URL 4 ve URL 5)

¹ Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Coğrafya Eğitim Derneği Üyesi

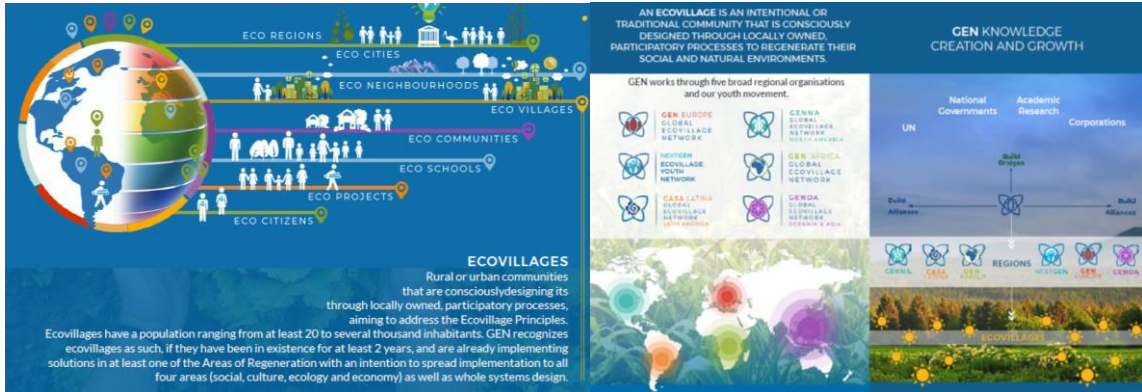
Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

Ekoköylerin Dağılışı

Küresel Ekoköyler Ağı'nda (GEN) yaklaşık 400 köy bulunmaktadır. Bu ekoköylerde yaşayan topluluklardaki bireyler de geleceğin daha sürdürülebilir olması için birer "tohum insan" kabul edilebilir (Şekil 2). Bu köylerde yaşamayıp da gerek üçüncü dünyadaki kırsal birçok yerleşimde ya da şehirlerde olabildiğince sürdürülebilir bir yaşam sürmeye çalışan pek çok insan olsa da özellikle gelişmiş dünyanın kaynak kullanımını bakımından israfı hep tartışılmaktadır.

Şekil 2, küresel ekoköylerin amaçlarını ve Ağ'ın (GEN) dünyadaki bölgelerini göstermektedir. Küresel ekoköylerle geniş anlamda ekovatandaşlar, ekoprojeler, ekookullar, ekotopluluklar, ekokomşuluklar, ekoköyler, ekoşehirler, ekobölgeler ortaya çıkması beklenmektedir. Ekoköyler kırsal ya da kentsel olsun yerel, katılımcı süreçlerce yönetilen prensiplere sahiptir. Bu köyler 20 ile birkaç bine kadar giden nüfusa sahiptir. Küresel ekoköyler ağına girebilmek için en az iki yıldır sosyo-kültürel, ekolojik ve ekonomik açılardan Ağ'ın belirttiği Yenilenme Alanları'ndan (Regeneration Areas) en az birinde çözümlerinin olması beklenmektedir.

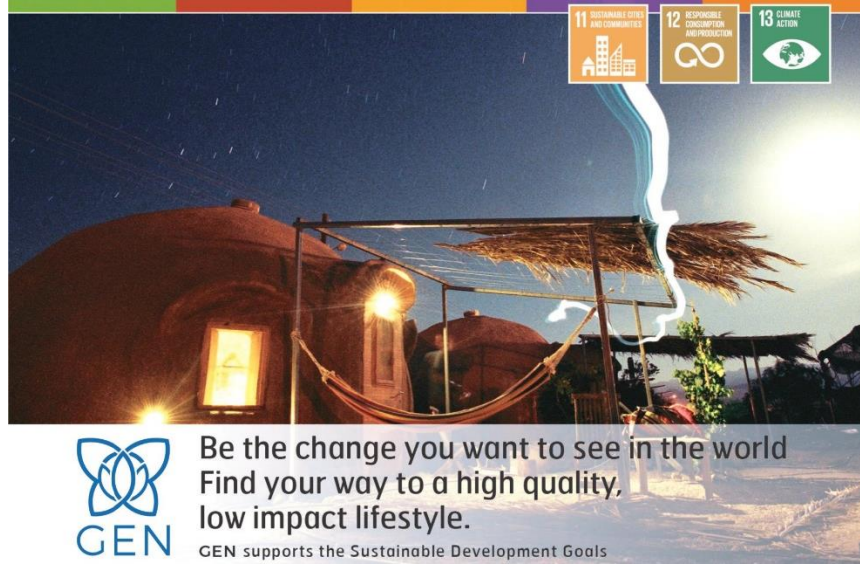
Şekil 2. Küresel ekoköylerin amaçları (ekovatandaşlar, ekoprojeler, ekookullar, ekotopluluklar, ekokomşuluklar, ekoköyler, ekoşehirler, ekobölgeler) ve Küresel Ekoköyler Ağı (GEN) bölgeleri (URL 6)

Ekoköyler ekonomik, sosyal ve çevresel yönden nasıl sürdürülebilir olunabileceğine dair sorgulamayı içinde barındırmakta ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini desteklemektedir. Şekil 3'te, GEN'in "dünyada görmek istediğin değişikliği ol. Kaliteli, (fakat) düşük etkili yaşam biçimini bul" sloganı ile BM sürdürülebilir kalkınma hedeflerine verdiği desteği ifade edilmektedir. Burada BM sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden 11 sürdürülebilir şehir ve topluluklar, 12 sorumlu üretim ve tüketim ile 13 iklim eylemi hakkında hedeflere özellikle vurgu yapılmaktadır.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

Şekil 3. Küresel Ekoköyler Ağı'nın (GEN) Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bağlantısı (URL 7)

Aslında küresel ekoköyler fikri; hayatı hızla, randevular ve sıkışık ajandalara uymaya çalışarak yaşamak mı? yoksa hayatı yavaş şehirlerin (*cittaslow*) deneyimlemeye çalıştığı gibi anlamlandırmaya çalışmak mı? gibi ikilemlerde karar vermeyi, seçimleri kolaylaştıracak bir düşünce sistemini oluşturmaya mı yardım etmektedir? İnsan doğal ortamın bir parçası olarak onunla eşgüdümlü/simbiyotik bir ilişki içerisinde olmalıdır. Çünkü yenilenmeyen birçok kaynak, kirlenen birçok doğal unsur vardır. Hâlbuki *Gaia* fikri bize doğal ortamda “kendi yerimizi” bulmayı önerir (daha fazla bilgi için URL 8). Hep tekrar edildiği üzere tek bir dünya var (Şekil 4).

Şekil 4. GAIA, yaşamı tek dünya fikrini temsilen üretilen görsellere bir örnek (URL9)

Ekoköyler gerçekte üzerinde yaşanılır tek gezegen fikri üzerine doğmuştur. Bu ekoköylerde yaşam Litfin'in (2014) kelimeleriyle “birbirine bağlılık”, “somutlaşmış vizyon” ile “mutluluk ve tatmin” üzerine kuruludur. Birbirlerine bağlılıkta aidiyet, güven, dürüstlük ve karşılıklılık duygusunun hissedilmesi; somutlaşmış vizyonda paylaşılan bir amacın varlığı;

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

mutluluk ve tatminde ise üyelerinin orada yaşamaktan keyif alması ve sorun çözümünde dahi tatmin duygusunu hissetmesi kastedilmektedir (Litfin, 2014: 31).

Dünyadaki GEN'e bağlı ekoköylerin dağılımı Şekil 5'te görülmektedir. Haritaya göre ekoköyler bazı yerlerde daha seyrek olmakla birlikte tüm kıtalarda yayılım göstermektedir.

Şekil 5. Dünyadaki ekoköylerin dağılımı (URL 10)

Avrupa'daki GEN'e bağlı ekoköylerin dağılımı ise Şekil 6'da verilmiştir. Avrupa'nın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de ekoköyler yer almaktadır. Ankara ve Sakarya'daki ekoköy örnekleri de GEN'e bağlıdır. Bunlar Ankara'da Güneşköy ve Sakarya'da (Earth Ekovillage olarak) Yeryüzü Ekoköyü'dür.

Şekil 6. Avrupa ekoköyler haritası (URL 11).

Ekoköylerin Ortak Özellikleri

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

Ekoköyler permakültür ekolojik anlayışına göre şekil alır. Bu yaklaşım doğanın tasarım ilkelerini baz alan anlayıştır (permakültür uygulamaları için bkz. URL 12). Ekoköylerin uygulamaları arasında sıkıştırılmış topraktan/kerpiç yapılar, yağmur suyu hasadı yapabilmek için toksik olmayan çatı inşası, bitki bazlı kanalizasyon arıtma, yenilenebilir enerji çözümleri (örneğin, güneş panelleri, ya da mikrohidro enerji bir başka deyişle derelere konulan türbinler), kaynak tüketimi ve atık üretimini azaltma amaçlı pasif güneş enerjisi tasarımı gibi uygulamalar revaçtadır. Bu köylerde ana fikir kendi kendine yetebilir olmaktır. Yine yağmur suyunun akıp gitmesini önleyen geçirgen kaldırımlar, organik binalar, meyve-sebze bahçeciliği, sosyal adalet savunuculuğu, sorumlu inşaat, enerji, su, taşıma çözümleri, işbirlikçi tüketim, permakültür uygulamaları, yaban hayatını koruma bu uygulamalara diğer örnekler olarak verilebilir. Ekoköylerde organik binalar tasarlanması idealdir (Litfin, 2014) (Doğal, organik binalar hakkında bkz. URL 13). Çünkü çimento ile binalar çirkin ve rahatsızdır, bu binalar kışın soğuk yazın sıcak tutarlar. Üstelik *gömülü enerjileri* yüksektir. Çimento atmosfere havacılıktaki kadar çok karbondioksit vererek sera gazı salınımının dünyada en büyük kaynağıdır (Litfin, 2014: 70).

Konjenerasyon yani aynı anda ısı (Stirling cihazları ile) ve elektrik üretimi, su tasarrufu (gri su kullanımı), kurakçıl bitkiler ekimi giderek yayılmaktadır. Gıdada ise organik ve yerel gıda, gıda pazarları, kompozit kutuları, kompostlaştırma, arıcılık, GDO'suz gıda yaygın uygulamalardır.

Ekoköyler davranış ve sistemsel olarak su tüketimi meselesine farklı bakabiliyorlar. Buralarda:

atık sular filtrelenir,

yağmur suyu hasat edilir,

daha az su kullanılır.

Ekoköylerin üç tipi bulunmaktadır. Bunlar kentsel, geleneksel ve “niyete” dayalı ekoköylerdir. Şekil 6’da GEN’e bağlı ekoköy tiplerinin gösterildiği görseller yer almaktadır. Kentsel ekoköylere Kaliforniya’da Los Angeles Ekoköy’ü, geleneksel olana Senegal’den Dakar, Mbackombel Guédé Chantier ve “niyete” dayalı köylere ise İskoçya’da Findhorn söylenebilir.

Şekil 7. Ekoköy tipleri (kentsel, geleneksel ve niyete dayalı ekoköyler) (URL 14).

Şekil 8 ise dünyadan ekoköylere birkaç örnek daha sunmaktadır. Birinci görsel Almanya’da Sieben Linden’den saman balya yapı uzmanlığını, ikinci görsel Polonya’da Bhrugu Aranya’da doğal, organik bir yapıyı, üçüncü görsel ise İsrail’de Kibbutz Lotan’da sürdürülebilir çöl yaşamını sergilemektedir.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

Strawbale expertise in Sieben Linden, Germany

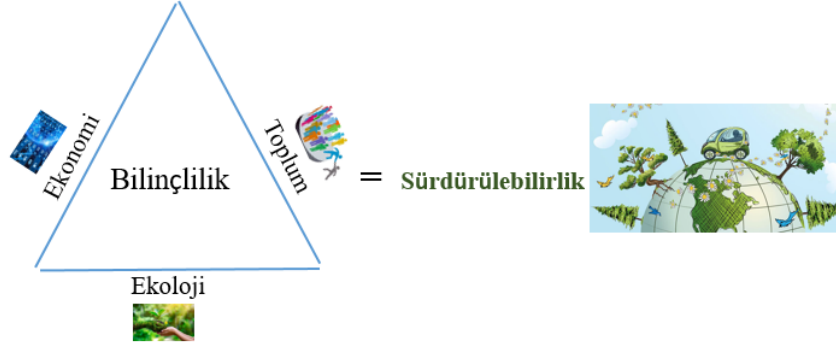
Natural building in Bhrugu Aranya, Poland

Sustainable desert living in Kibbutz Lotan, Israel

Şekil 8. Ekoköy örnekleri (URL 15)

Bilindiği tartışıldığı üzere ekonomi ve ekolojinin öğeleri toplumun ihtiyaçları ile bilinçli bir şekilde dengelendiğinde sürdürülebilirlikten bahsedilmeye başlanır. Şekil 9, ekonomi, toplum, ekoloji işbirliğinde sürdürülebilirlik idealini göstermektedir.

Şekil 9. Ekonomi, toplum, ekoloji işbirliğinde sürdürülebilirlik (resimler için URL 16, 17, 18, 19)

Sonuç

Ekoköyler, insan kaynaklı sorunların kısa yoldan en etkili çözümleri olmayabilir. Ancak bunların birer *sürdürülebilir tohum* olarak iyi örnekler oluşturmaları değerlidir. Hepimizin ekoköylerde oturması mümkün değildir belki; ama herkesin sürdürülebilirliği sağlamak adına evlerinde, işyerlerinde sürdürülebilir bir yaşam için yapacağı çok şey vardır. Çünkü Muir'in ifadesinde olduğu gibi “*her şey diğer her şeye bağlıdır*”.

Kaynakça

Litfin, Karen T. (2014). *Eko Köyler: Sürdürülebilir Bir Toplum için Dersler*. İstanbul: Alfa.

Oved, Yaacov (2012). *Globalization of Communes, 1950-2010*. New Brunswick; NJ: Transaction Publishers.

Tümertekin, Erol ve Özgüç, Nazmiye (2011). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

URL1 : <https://ecovillage.org/about/about-gen/>

URL2: www.context.org/iclib/ic29/gilman1.

URL3: <https://www.touristisrael.com/what-is-a-kibbutz/6053/>.

URL4: https://medium.com/@mustafaylmaz_92272/%C3%A7%C3%B6%C3%BC-ye%C5%9Ferten-%C3%BCIke-i%CC%87srail-75e5f03bd565.

URL5:

https://www.researchgate.net/publication/280771327_Past_Forward_Planning_in_the_Light_of_Historical_Knowledge/figures?lo=1.

URL6: <https://ecovillage.org/our-annual-report-2020-is-here/>.

URL7: <https://ecovillage.org/about/vision-mission-goals/>.

URL8: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/gaia-hypothesis> ve <http://gaiaeducation.org>.

URL9: <https://gaiamandala.net/>.

URL10: <https://ecovillage.org/projects/map/>.

URL11: <https://gen-europe.org/ecovillages/european-ecovillages/>.

URL12: <http://permacultureprinciples.com>.

URL13: www.naturalbuildingschool.com.

URL14: <https://ecovillage.org/projects/what-is-an-ecovillage/>

URL15: <https://gen-europe.org/ecovillages/european-ecovillages/>

URL16: <https://www.turklib.org/ekolojinin-tarihcesi-ve-onemi/>.

URL17. <https://www.ekoloji.com/ekoloji/ekoloji-terimleri/>.

URL18: <https://www.dunya.com/finans/haberler/gune-baslarken-ekonomi-ve-piyasalarin-gundemi-2-aralik-2021-haberi-641543>.

URL19: <https://www.bilgikilavuzu.com/toplumsal-temelde-egitimin-onemi-nedir/>.